

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

תוכן

- א. מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא ומזמנינן ליה לדינא דקבעינן זימנא ... זימנא בתר זימנא 1
- ב. מתפקר בשליחא דבי דינא ואתי ואמר לא מיתחזי כלישנא בישא ... דמשמתינן ... דמחרמינן.....2
- ג. דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה.....2
- ד. דפרטינן הטאיה בעיבורא.....2
- ה. דמפקרינן נכסיה ... דנצינן ולייטינן ומחינן ותלשינן שיער ומשבעינן ... דכפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה.....3
- ו. מתרינן ביה שני וחמישי ושני הני מילי לממונא אבל לאפקירותא לאלתר.....5

דף טז.

א. מנלן דמשדרין שליחא דבי דינא ומזמנינן ליה לדינא דקבעינן זימנא ... זימנא בתר זימנא

כיצד מזמנינן¹ בעל דין לדין, שולחים לו בית דין שלוחם, שיבא ליום המזומן לדין. ולעולם אין כח ביד התובע להזמין לדין אם לא ליום הקבוע לישיבת הדיינים לפי מנהג העיר.²

לא בא, בכל אותו יום שקבעו לו אם אינו בן העיר אבל מגיע אליה לפרקים כגון שהוא מבני הכפרים, מזמנינן אותו בימים של אחריו שנית, שיעמוד לדין עמו ביום הקבוע לישיבת הדיינים הסמוך לו, לא בא, מזמנינן אותו כך פעם שלישית. לא בא, ממתנינן לו כל היום. לא בא, מנדין אותו למחרתו.

אבל מי שהוא מעוי בעיר, אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת, ואם לא בא כל אותו יום, מנדין אותו למחרתו. ובימינו נהגו שאפילו לאנשי עיר אחד אנשים ונשים מזמנין שלשה פעמים, ואם לא בא אז מנדין אותו.³

¹ שו"ע ונו"כ הו"מ יא א

² אם לא שמנהגם הוא כן שאין להם עת קבוע אלא בכל עת שיצטרכו לדון יושבים הדיינים סמ"ע שם א

³ אורים שם ד

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

ואם אינו מצוי בעיר אלא נוסע לשבוע שבועיים חוצה לה קובעין לו זמן לבוא לדון עמו לפי ענין טירדתו שיוכל לבוא, ואם לא בא לאותו זמן מנדין אותו למחרתו⁴.

על התובע לגלות לנתבע על מה מזמנו לבית הדין ואם אינו רוצה לגלות לו אופן תביעתו אינו מחוייב לבא עמו לדין כלל⁵.

ב. מתפקד בשליחא דבי דינא ואתי ואמר לא מיתחזי

כלישנא בישא ... דמשמתינן ... דמחרמינן

שליח ב"ד נאמן לומר הקלני, או הקלה הדיין, כלומר קילל או חירף אותי או את בית הדין, או לא רצה לבא לדין, ומנדין אותו על פיו. ואין שליח ב"ד חייב באמירת דברים משום לשון הרע⁶, אולם בסתם אדם הרי אלו דברי לשון הרע⁷.

ג. דאניל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה

כשיש כח בידי ישראל ומקיימים רצון ה' על אדמתם העובר על דבר איסור, מנדין אותו לאלתר, ואם ראו בית דין קושי האיסור והעבירה, מחרמינן גם האוכל ושותה עמו והיושב בד' אמותיו⁸. אולם בימינו בעו"ה אין בנו כח זה ואין מצוי בינינו נדויים וחרמות ולפכ"ך לא הארכתי בענין זה.

ד. דפרטינן חטאיה בציבורא

כשבית דין אומרים לאדם⁹ דין אחד במה שהוא בקום ועשה, בין שהוא דברים שבין אדם למקום או דברים שבין אדם לחבירו, ואינו רוצה לקיים

⁴ סמ"ע שם ג

⁵ ש"ך שם ס"ק א דלא כמהרש"ל

⁶ ואע"ג שע"ז נזרם למחלוקת דין מיוחד הוא בשלי בי"ד כמבואר בחפ"ז חיים בל' לשון הרע באר מים חיים כלל ח' זו ועיי"ש באר מים חיים - הערות כלל ב בהערה שכתב "ודע שבזמן הזה אין חילוק בין בית - דין לשאר בני אדם באשר אינם סמוכים ורק בימי הגמרא וגם ימים רבים אחרי כן היה לבית - דין יתר שאת ויתר עז יען כי אז היו סמוכים ומוכשרים לדונות ועיין מה שכתבנו מענין זה לקמן" אולם על כרחך שכתב זה מחמת צנזורה הדא שכל הפוסקים לא חילקו בזה ובשו"ע כתב סתם לזמן הזה. ועוד שהרי מרנא הח"ח עצמו כתב זה להלכה בריש הלכות רכילות בבאר מים חיים ועיין בשבילי חיים שם

⁷ חפ"ז חיים באר מים חיים כלל א ס"ק א

⁸ שו"ע שם שלט א ט

⁹ חפ"ז חיים לשון הרע כלל ד אות ח

תרומות והנצחות - בנק הדואר ח"ן 22887389 - ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

בשום אופן, ואין לו תשובה במה שאינו מקיים, מותר לספר גנותו ואף לרשום את גנותו בספר הזכרונות לדור דורים. ואם השיב תשובה באמתלאות שתלוי לפי דבר המסור ללב, דינו כך, אם אנו מבינים שהתשובה זו איננה אמת רק להוציא מדעתינו, אין אנו צריכין להאמינו ומותר לספר בגנותו ואף לרשום וכנ"ל, אבל אם הדבר ספק אסור לספר בגנותו.

ה. דמפקרינן נכסיה ... דנצינן ולייטינן ומחינן ותלשינן שיער ומשבעינן ... דנפתינן ואסרינן ועבדינן הרדפה

אף¹⁰ על פי שאמרנו שאין דנין בזמן הזה דיני נפשות ולא דיני מכות ולא דיני קנסות, אם רואין בית הדין ואפילו בחו"ל¹¹ שצורך שעה הוא שהעם פרוצים בעבירות, קבלו רבותינו ז"ל (סנהדרין מו:) דמשום תיקון וישוב העולם או לעשות חזוק לקיום התורה, דנין בין מיתה בין ממון בין כל מיני עונשין.

וגם אם אין כל העם פרוצים אלא יחיד מהם, יכולים לענוש אותו היחיד ולקנסו שלא מן הדין כפי ראות עיניהם¹², ואם הוא אלם חובטין אותו ע"י גוים ואומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך, ובלבד שיהיו כל מעשיהם לשם שמים.

ופריצים העוברים ביד רמה ואם מיסרם אפשר שימירו, מיסרם במתון, ואף שימירו, ומיהו צריך ישוב ומתון רב, וכ"ש אם יש לחוטאים ופריצים הללו ילדים רכים, ואם יפנו עורף ילכו גם הם לאיבוד¹³.

ולא לכל הדיינים ניתן הרשות הזו אלא דוקא לגדול שבדורו או טובי העיר שהמחוס רבים עליהם. ואפילו אין בדבר עדות גמורה שהיה מתחייב על פיהם בדין בזמן שהיו דנין דיני נפשות, אלא שיש רגלים לדבר וקלא דלא פסיק ואומדנא דמוכח שנראה להם שיש צורך שעה בכך לדונו בכך אפילו על פי עדים קרובים או עד מפי עד וכהאי גוונא¹⁴, הרשות בידם כדי לעשות סייג

¹⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ ב ולבוש שם

¹¹ סמ"ע שם א

¹² סמ"ע שם ג

¹³ והאריכו בזה רבני איטליה בתשובתם, ונדפסו בספר פחד יצחק אות ג' מדף ס' עד דף ס"ח. ברכ"י שם בקונ"א

¹⁴ סמ"ע שם ה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

לתורה, שכיון שרואין שפרעו העם בדבר יש להם לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם, הכל הוראת שעה ולא שיקבעו הלכה לדורות.

אך אין לקחת לצורך כך דיינים פסולים וכגון שהיו קרובים זה לזה¹⁵.

וכן יש להם להלקות אדם¹⁶ ששמועתו רעה והעם מרננים אחריו שהוא עובר על העריות, דכתיב גבי בני עלי (ש"א ב, כד) אל בני כי לא טובה השמועה, וכיון דכתיב אל בני, לאו יש כאן מדברי הקבלה ומלקין אותו עליו כי לא טובה השמועה. והוא שיהיה קול שאינו פוסק ולא יהיו לו אויבים שמוציאין עליו דבה רעה.

וכן מבזין את מי ששמועתו רעה ומבזין את יולדיו בפניו כדי שיוכיחוהו. וכן יש להם רשות להפקיר ממון שיש לו בעלים ולאבדו כדכתיב (עזרא י, ח) וכל רכושו יחרם. והכל כפי מה שרואין לגדור פרעת הדור ולקנוס אלם ולגדותו ולהחרימו ולקללו ולהכותו ולתלוש שערו ולאוסרו בבית האסורים ולהשביעו בשם על כרחו שלא יעשה ושלא עשה, כל אלו הדברים כפי מה שיראה לדיין שזה צריך לכך והשעה צריכה לכך.

ובכל יהיו מעשיו לשם שמים ולא להוסיף כבודו אלא להוסיף כבוד המקום, וגם לא יהא כבוד הבריות קל בעיניו, וכל שכן כיון שהם בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקים בתורת אמת שיהיה זהיר הדיין שלא להרוס כבודם אם לא להוסיף כבוד המקום בלבד. וכדי שלא יטעו לומר שדין דינין הללו בזמן הזה, אין דינין המתחייב ממש כפי מה שחייבתו התורה אלא עונש אחר, כגון הורג נפש במזיד שנתחייב מיתה מן התורה, עכשיו אין ממיתין אותו אלא מכהין את עיניו וכהאי גוונא כיוצא בו לקטוע לו אבר¹⁷ אפילו בלא התראה, ולא לחייבו לגמרי כדין תורה.

וגם טוב לקונוה עוד בממונה לפי עושרו לאדוני העיר ולעניי העיר, וכה"ג רשאין בית דין שבכל עיר ועיר לרדות ולייסר בכל מיני רדיוין ונדויוין המסרב על תקנתם, ואם הוא אלם ופריץ, חובטין אותו ע"י גוים שאומרים לו עשה מה שישראל אומרים לך.

¹⁵ שער משפט שם א

¹⁶ בתשובת הרב מוהר"ל בן חביב באגרת הסמירה אשר לו בדף רפ"ח ודף רצ"ז נחלק שם עם הרב הר"י בי רב, שהרב הר"י בי רב סובר דמי שבא לבית דין דרך תשובה להלקותו מלקות דאורייתא אף שאין עדים והתראה שעבר על לאו זה רשות ביד הבית דין להלקותו אף שאין בית דין כופין אותו בהודאת פיו מ"מ ברצונו נפטר מידי עונשו ואפי' בבית דין שאין סמוכים נמי, והרב הרלב"ח חולק עליו שאין ביד הבית דין כח להלקותו בלא עדים והתראה אף שהבית דין סמוכים, ע"ש באריכות בדבריהם.

¹⁷ ומעשה באלמנה שנתעברה מגוי והיה הענין מפורסם, והסכים הרא"ש (בתשובות כלל יח סי' יג) להתוך חוטמה כדי לשחת תואר פניה ושתתנגה על מנאפיה, ודבר זה יעשו לה פתאום כדי שלא תצא לתרבות רעה להציל עצמה. לבוש שם

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

ואם הוא עני ואינם יכולין לעונשו בממון, רשאין לעונשו במלקות ובכל מיני הרדפות עד שיהא ציית לדינא ולתקנתם לפי צורך שעה למיגדר מילתא¹⁸.

ו. מתריץ ביה שני וחמישי ושני מי' לממונא אבל לאפקירותא לאלתר

מדברי קבלה יש כח ביד בי"ד לנדות כל מי שעובר על הדת¹⁹, אלא כשמנדין אותו על דבר ממון אין מנדין אותו עד שיתרו בו ג' פעמים, דהיינו שני וחמישי ושני, אבל כשמנדין אותו על דבר איסור מנדין אותו לאלתר.

ומנלן שיש כח ביד בית דין לנדות ולהחרים, שכן מצינו בברק (מו"ק טז ע"א) ששמת והחרים אחד בדורו שהיה נקרא מרוז, יש אומרים שהוא שם כוכב שנדה על שלא בא לעזרת ישראל כמו שבאו שאר הכוכבים דכתיב (שופטים ה, כ) מן השמים נלחמו הכוכבים.

וקים להו לחז"ל שאין נידוי פחות משלשים יום, ואם אינו חוזר בו ממתנין לו עוד שלשים ומחרימין אותו, ואפילו פגע הרגל בתוך שלשים יום אינו מבטל אותו. במה דברים אמורים דנידוי שלשים יום בנידוי דידהו, אבל נידוי דידן כנזיפה דידהו שהיא ז' ימים, ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר (במדבר יב, יד) ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים, ונזיפה דידן אינה אלא חד יומא. ומנדין למי שחייב נידוי אפילו יש לחוש שעל ידי כן יצא לתרבות רעה אין לחוש לכך, דמה לנו בכך הלעיטהו לרשע וגו'.

ודין המנודה, אין יושבין בד' אמותיו חוץ מאשתו ובניו שמתריין, ויש אומרים הוא הדין כל בני ביתו מתריין, ויש להקל דודאי על דרך כן לא נידוהו למנוע ממנו תשמיש בני ביתו שהוא הכרח לו ולא יכול לחיות זולתו, וגם הם צריכין לו.

ואין אוכלין ושותין עמו, ואין מזמנין עליו, ואין כוללין אותו לכל דבר שצריך עשרה, ואסור בתכבוסת ובתספורת ובנעילת הסנדל כאבל. ומותר בדברי תורה, שונה ושונין לו, נשכר ונשכרין לו, כלומר נושאין ונותנין עמו.

במה דברים אמורים שפירשו שהוא מנודה, אבל אם לא נדוהו בפירוש אף על גב שהוא עבריין או שעבר על גזירת ציבור מצרפין אותו למנין עשרה להתפלל עמו, ואפילו מנודה ממש שאין

¹⁸ ומעשה באחד שהיה חייב לחבירו מנה, והקנה נכסיו לקמן כדי להבריחם מבעל הובו, ואמרו שאין הקנאתו הקנאה. ורשאין הצבור לעשות כן לנדור נדר בפני בעלי פרצים כדי שלא ירגילו לעשות כן דהפקר ב"ד הפקר. לבוש שם

¹⁹ לבוש יורה דעה סימן שלד סעיף א – ב

הלכות הדרף היומי

מסכת מועד קטן

מצרפין אותו למנין מכל מקום מותר להתפלל בעודו בבית הכנסת כשיש שם עשרה זולתו, ומה שנהגו לגרשו מבית הכנסת הוא כדי שלא ידחוק יחידים שעריכים להתרחק מד' אמותיו.

וחרם קשה מנידוי, שנידוי פירושו לשון הרחקה בעלמא כלומר שהרחיקוהו והבדילוהו מקהל הגולה, אבל חרם יש בו קללה שהרחיקוהו וגם קללוהו.